

об'єктами є місця поховань масових репресій і страт, злочинів і детективних історій, воєнних подій, природних і техногенних катастроф та ін. Ці об'єкти можуть використовуватися як для

регулярного відвідування, так і для певних груп людей, які цікавляться трагічними подіями. «Похмурий» туризм зароджується і в Україні.

Література:

1. *Dann G. M. S.* The Dark Side of Tourism. Etudes et Rapports Centre International de Recherches et d'Etudes Touristiques, Aix-en-Provence, serie L, 14, 1998.
2. *Foley M. and Lennon J.* (1996) JFK and Dark Tourism: Heart of Darkness. Journal of International Heritage Studies, 2 (4), 198-211.
3. *Lennon J. J. and Foley M.* Dark Tourism: the Attraction of Death and Disaster. London: Cassell, 2000.
4. *Stone P. R.* Review: Dark Tourism – Cashing in on Tragedy? A Tourism Society Seminar Event, 17th October 2005: London Available from: www.dark-tourism.org.uk [Accessed on 31 October, 2005].
5. *Strange, C. & Kempa, M.* Shades of dark tourism: Alcatraz and Robben Island. Annals of Tourism Research 30 (2), 2003.-S. 386-405.
6. *Бейдик О.О.* Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія \ О.О.Бейдик. – К.: ВПЦ „Київський університет”, 2001. – 395 с.
7. Боровський О. В останню туристичну путь. Як один крематорій «годує» все чеське село // Україна молода / Номер 143 за 08.08.2006 // Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/729/204/26497/>
8. Иностранных туристов влекут в Камбоджу "поля смерти" // Режим доступу <http://news.turizm.ru/cambodia/8895.html>
9. *Йохан Тере.* В таллинской Батарейной тюрьме откроют ресторан, отель и музей // Режим доступу: <http://www.baltic-course.com/rus/tourism/?doc=25180>
10. *Киселева М.* На смерти принцессы Дианы продолжают зарабатывать \ \ Режим доступу: <http://www.ural.ru/news/culture/news-20748.html>
11. *Козырева Т.* Билет на тот свет. Ночной дозор у могил Ивасюка и Крушельницкой // Зеркало недели, 15 марта 2008.// Режим доступу: <http://www.zn.ua/newspaper/articles/53133>
12. *Кузик С.* Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія / С.Кузик. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 254 с.
13. *Лиепая (Латвия)* // режим доступу: <http://www.geographicbank.com/place2711-liepaya-latviya>
14. *Любіцева О.О.* Ринок туристичних послуг. *О.О.Любіцева* – К: «Альппрес», 2002.
15. *Мальська М.П.* Туристичний бізнес: теорія та практика. Навчальний посібник. \ *М.П.Мальська, В.В.Худо* – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 24-32.
16. Можно ли организовывать туризм на местах массовых трагедий? // Режим доступу: <http://www.echo.msk.ru/polls/734768-echo/comments.html>
17. Похороны на Бали // Режим доступу: http://www.indonesia-bali.ru/article/cremation_bali/
18. Шесть самых интересных тюрем-музеев мира// Режим доступу: <http://www.luxemag.ru/travel/8497.html>

Резюме:

Заставецкий Тарас, Заставецкая Леся. «МРАЧНЫЙ ТУРИЗМ» КАК ОТРАЖЕНИЕ ТРАГИЧЕСКИХ СОБЫТИЙ В ИСТОРИИ И КУЛЬТУРЕ НАРОДОВ.

В статье акцентируется внимание на становлении и развитии «мрачного туризма» в мире и Украине. Показано место этого вида туризма среди других видов, раскрыто ресурсную базу для его развития. Приведены примеры мест трагических событий в мире; раскрыта роль «мрачного туризма» в изучении истории и культуры отдельных народов и стран.

Ключевые слова: «мрачный туризм», история и культура народов, трагические события.

Summary:

Zastavetsky Taras, Zastavetska Lesia. "DARK TOURISM" AS A REFLECTION OF TRAGIC EVENTS IN HISTORY AND CULTURE OF PEOPLES.

The article focuses on the formation and development of "dark tourism" in the world, and Ukraine. The place of this kind of tourism, among other species, revealed the resource base for its development. The examples of sites of tragic events in the world, revealed the role of "dark tourism" in the study of history and culture of individual peoples and countries.

Keywords: dark tourism, history and culture of individual peoples, tragic events.

Рецензент: доц. Мариняк Я.О.

Надійшла 18.02.2011р.

УДК 911.3

Наталя АНДРУСЯК

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ СИСТЕМ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запропоновано методичні підходи до вивчення територіально-рекреаційних систем. Розкрито зміст основних класичних та інноваційних методів дослідження у рекреаційній географії. Виділено алгоритми побудови інформаційної бази даних для моделювання форм організації рекреаційної діяльності на

регіональному рівні.

Ключові слова: рекреаційна географія, туристсько-рекреаційна система, методичні підходи, моделювання, картографування, бази даних.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Територіальна організація суспільства зазнає значних змін не лише на глобальному і національному, але і на регіональному і локальному рівнях. Особливо це характерно для нашої країни, яка зазнала певних змін в територіальній структурі господарства. Відомо, що практично всі географічні об'єкти володіють системними властивостями, які враховуються у географічних дослідженнях. Проте власне теорія територіальних систем зі всіма її атрибутами почала формуватися лише в 70 роки ХХ століття. Ефективність діяльності в будь-якій сфері залежить від її просторової організації. Туризм та рекреація в даному випадку не є виключенням. Туристсько-рекреаційна діяльність прямо залежить від локалізуючих чинників, у тому числі геополітичного положення, природно-рекреаційних ресурсів, історико-культурної спадщини та інших, тому вивчення проблем територіальної організації туризму та рекреації можна віднести до ряду першочергових, тих, які створюють підґрунтя для подальших економічних, соціологічних, екологічних та інших досліджень [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням вивчення територіально-рекреаційних систем (ТРС) в останні роки приділяють багато уваги. Особливо наукові публікації спрямовані на використання як класичних так і сучасних методів наукових досліджень територіальних систем. Одним із перспективних методів – є моделювання процесів функціонування туристсько-рекреаційних систем, який описаний у працях Я.І. Виклюка [1], О. Щербини [8], О.Г. Топчієва [3]. Геосистемний підхід у вивченні ТРС висвітлюється у праці Л.Ю. Мажар [2]. Класичними методами дослідження ТРС – є просторовий аналіз та рекреаційне районування території. Важливість застосування останніх у комплексній оцінці формування та функціонування ТРС підкреслюють В.В. Шулик [7] та С.А. Шабалина [5].

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є теоретичний аналіз та узагальнення методичних підходів до вивчення територіально-рекреаційних систем як форми організації рекреаційної діяльності на певній території.

Виклад основного матеріалу. Теоретичною основою досліджень територіальної організації рекреаційного господарства виступає концепція територіальних рекреаційних систем, розроблена В.С. Преображенським. При цьому, рекреаційне господарство являє собою складну, багатокомпонентну природно-господарську систему, яка включає наступні складові: підсистеми і компоненти, як рекреаційні ресурси, рекреаційна інфраструктура (технічні підсистеми), обслуговуючий персонал, рекреанти [3].

Загальні особливості дослідження ТРС базуються на поняттях і принципах загальної теорії систем, а також на порівняльному аналізі зіставлених рішень рекреаційних об'єктів, що відповідає положенням системного підходу та співпадає з загальними тенденціями в сучасних наукових дослідженнях. Щодо методичних основ дослідження ТРС можна виділяють наступні положення: вивчення ТРС повинно бути системним; ТРС є в основному системою невиробничої сфери; в залежності від мети вивчення, кількості учасників, які досліджують ТРС, їх складу система може вивчатися як велика і складна або як мала і проста.

Можливі два шляхи системного підходу до дослідження ТРС: Перший – ТРС вивчається на міждисциплінарній основі колективом вчених різних спеціальностей, перед якими стоїть завдання не тільки власне вивчення, а й у першу чергу моделювання і проектування ТРС як великої і складної системи. Другий – на початковому етапі формування ТРС доцільне вивчення її одним вченим, перед яким стоїть завдання дослідити загальні тенденції і структуру (в тому числі просторову) ТРС, особливості її формування і територіальної організації із застосуванням традиційних методів економічної географії.

У цьому випадку ТРС розглядається як мала і нескладна система. Прикладом такого вивчення ТРС економіко-географічне дослідження. В даному випадку ми могли використовувати як методи загальнонаукові (аналіз і синтез індукцію і дедукцію, ідеалізацію і ін.), так і модернізовані стосовно до сучасних вимог традиційні методи економіко географічного дослідження: літературний, польовий балансовий, математичний, картографічний [4].

Загальна теорія систем пропонує холистичний підхід до дослідження систем. Предметом досліджень в рамках цієї теорії є вивчення: різних класів, видів і типів систем; основних принципів і закономірностей поведінки систем (наприклад, принцип вузького місця); процесів функціонування і розвитку систем (наприклад, надповільні процеси, перехідні процеси). У межах теорії систем характеристики будь-якого складно організованого цілого розглядаються крізь призму чотирьох фундаментальних визначальних чинників: пристрій системи – ультраструктура; її поелементний склад; поточний глобальний стан системної обумовленості; середовище, у межах якого розгортаються всі її організуючі процеси. У деяких випадках окрім дослідження зазначених чинників (будова, склад, стан, середовище), допустимі широкомасштабні дослідження організації елементів нижніх структурно-ієрархічних рівнів, тобто інфраструктури системи.

Туристсько-рекреаційні системи належать до еколого-економічних систем та характеризуються великою кількістю кількісних та якісних параметрів. Вони поєднують в собі різноманітні виробничі та економічні комплекси, адміністративні, транспортні, торгові та інші організації. До того ж, всі ці об'єкти можуть бути розміщені в різних природних, еколого-економічних та соціальних середовищах. Взаємозв'язки (як економічні так і структурні та соціальні) між об'єктами, ендогенні та екзогенні впливи на систему, як правило, не вдається адекватно описати математично, а якщо це стає можливим – то модель системи є надзвичайно складною і громіздкою. Дослідити таку модель формалізованими методами часто не вдається. Більше того, адекватна модель складної системи є багатокритеріальною і, як правило, інформаційно не забезпеченою. Це породжує нові складності. В зв'язку з цими та деякими іншими причинами для організації, функціонування та керування складними туристично-рекреаційними системами використовуються методи імітаційного моделювання, які базуються на автоматизованій побудові моделей (як формалізовані так і неформалізовані) систем.

Зокрема пропонують підхід до створення системи економіко-математичного моделювання та комп'ютерного аналізу даних рекреаційних систем на базі мови алгебраїчного моделювання GAMS. За допомогою GAMS достатньо просто побудувати модель будь-якої складної системи та здійснити імітацію її роботи [8]. Комп'ютерна імітація (метод моделювання) включає наступні

етапи: постановка задачі; розробка моделі ТРС; планування експерименту із застосуванням автоматизованої системи; проведення експерименту (апробація моделі); аналіз результатів імітації.

Кількість проведених електронних експериментів завжди обмежена. Тому за допомогою імітаційних експериментів бажано дослідити тільки найбільш репрезентативні допустимі варіанти. Обрати такі варіанти можна за допомогою побудови регресійних моделей, в результаті роботи якої визначаються тільки діючі, найбільш впливові чинники, які мають вирішальне значення для формування та функціонування ТРС. Після вибору таких варіантів процес прийняття рішень виходить за рамки імітаційних експериментів, оскільки в ньому використовуються різні методи і моделі, що створюють так звану імітаційну систему – комплекс засобів аналізу складних проблем прийняття рішень, що є продуктом поєднання математичного (формалізованого) дослідження та отриманих на ЕОМ результатів імітаційних експериментів.

Імітаційна система акумулює в собі системний підхід до вивчення і моделювання економічних систем. Такий підхід є особливо актуальним при організації та розумному (оптимальному та раціональному) керуванню сучасними туристично-рекреаційними комплексами [6].

Економіко-математичні методи та моделі, які використовують з метою рекреаційного моделювання наведені у таблиці 1 (складена автором за [8]).

Таблиця 1

Методи та моделі, які використовують для дослідження територіально-рекреаційних систем

№	Назва методу/моделі	Коротка характеристика методу/моделі
Моделі та методи вивчення попиту на рекреацію		
1.	Метод кривих попиту	Використовує інформацію про кількість рекреантів та місця їх проживання, дозволяє знайти граничні ціни на рекреаційні послуги. Даний метод дозволяє побудувати криву попиту для відповідної рекреаційної зони, яка показуватиме залежність загальної кількості відвідувань від вартості послуг. Модифікація методу кривих попиту дозволяє враховувати вплив часу поїздки до рекреаційної зони шляхом введення функції обміну.
2.	Гравітаційні моделі	Дані моделі застосовують для оцінки числа відвідувачів рекреаційної зони у залежності від відстані. Фактор психологічної інерції враховується в узагальненні гравітаційної моделі, яку називають моделлю інерції. Використовують також гравітаційні моделі в експоненціальній формі. А також моделі, які враховують національний дохід країни та інші параметри, при оцінці кількості іноземних туристів.
3.	Регресійні моделі та імовірнісні методи	Регресійні моделі описують залежність рекреаційного попиту від ряду факторів (вік, стать, дохід рекреантів), які не враховуються у гравітаційних моделях. Імовірнісна модель дозволяє використовувати біноміальні розподіли ймовірностей для оцінки імовірності відвідування рекреаційної зони у залежності від відстані до місця потенційного попиту.
Моделі оптимізації рекреаційної діяльності		
4.	Модель розміщення рекреаційної системи Штейна-Вебера	Суть методу полягає в тому, що координати рекреаційної системи знаходять за формулами розміщення центру тяжіння системи матеріальних крапок.
5.	Модель розміщення рекреаційної системи з розрахунком потоків відпочиваючих	Заснована на основі транспортної задачі, цільова функція якої – мінімізація сумарних затрат на часу на пересування з пунктів рекреаційного попиту у пункти рекреаційної пропозиції; в якості правих частин обмеження використовують мінімальний попит на рекреаційні послуги у кожному пункті формування попиту і максимально можлива ємність кожного пункту

		попиту (враховуючи необхідність збереження екологічної рівноваги рекреаційної зони). В результаті розрахунків визначаються оптимальні ємності рекреаційних зон та рекреаційні потоки до них із центрів попиту.
Моделі оптимального розподілу ресурсів на виконання проектів розвитку рекреаційної системи		
6.	<i>Модель квадратичного програмування</i>	Враховує велику кількість критеріїв для оцінки розвитку рекреаційної системи (вклад рекреаційної системи в національну економіку, регіональний дохід від рекреації, рівномірність розподілу рекреаційних зручностей, якість рекреації, ступінь очікуваного рекреаційного попиту населення, збереження екологічного балансу навколишнього середовища.
7.	<i>Модель оптимального розвитку регіональної рекреаційної системи</i>	Подається у вигляді задачі лінійного програмування, в якій обирається оптимальна кількість проектів розвитку кожного з районів, які формують рекреаційний регіон.

У вивченні ТРС значне поширення набули класичні методи дослідження рекреаційної географії, зокрема спосіб **районування рекреаційних територій**. Рекреаційне районування – це вид функціонального, галузевого районування, що відображає тільки один аспект (рекреацію).

Головними ознаками рекреаційного районування є рівень рекреаційного освоєння території і структура рекреаційних функцій (лікувальна, оздоровча, туристська, екскурсійна). В процесі рекреаційного районування ТРС ключовою ознакою повинна бути прийнятність тих чи інших теоретичних типів планувальних структур рекреаційних систем для удосконалення просторової структури у межах конкретних адміністративних одиниць (областей) країни. Для вирішення цього питання пропонують використання існуючих методологічних особливостей районування взагалі та рекреаційного районування зокрема.

Виходячи з того, що функціонування регіональних рекреаційних систем, як і багатьох галузей промисловості, є жорстко прив'язаним до природних ресурсів території, можна вважати фізико-географічне районування базовим для проведення рекреаційного районування території за ознакою "характерний тип планувальної структури рекреаційної системи". Даний процес має також враховувати особливості адміністративного поділу, впливу міст [7].

Вивчення закономірностей розвитку і функціонування ТРС нерозривно пов'язане з проблемою виявлення взаємовідносин як між окремими елементами цієї системи (рекреантами, природним комплексом, технічними будовами, системою обслуговування), так і між рекреаційними і нерекреаційними системами (розселенням, транспортом та ін.). Зараз вже можна назвати немало місць відпочинку, де ці відносини склались несприятливо і потребують втручання органів управління. Для покращення відносин, що склались, їхнього управління, прогнозування і подальшого розвитку необхідні знання про характер існуючих між ними зв'язків, характер причин, які викликають те чи інше явище, а також про наслідки.

У зв'язку з необхідністю вирішення цієї проблеми в територіальному аспекті виникає питання про ефективність використання **методу**

картографічного моделювання – сукупність операцій з картами, спрямованих на отримання нової інформації про рекреаційні системи.

Картографічне моделювання включає і створення карт, але на перший план висувається розробка **методів використання вже створених карт, їх спільний аналіз**. Основну увагу слід приділяти складній картографічній моделі, яка являє собою набір карт або картографічних характеристик і дозволяє отримати таку додаткову інформацію про досліджуваний об'єкт, яку кожна карта зокрема дати не може.

Існуючі карти за функціональним призначенням науковці поділяють на три групи.

Перша група – карти, які створюються для туристів, мисливців, рибалок – так звані туристичні. Вони містять специфічну рекреаційну інформацію про регіон, його привабливість.

Друга група карт призначена для дослідників рекреаційної діяльності та організаторів відпочинку і містить інформацію про форми організації і обслуговування ТРС, про рекреаційні міграції (потоки рекреантів), об'єм і якість рекреаційних ресурсів, про відпочинок як соціально-економічне явище. Ці карти служать джерелом інформації, яка використовується для виконання проектно-планових робіт і для виявлення закономірностей територіальної організації відпочинку. Ця група карт найбільше відповідає поняттю рекреаційних.

Третю групу складають карти, які хоча і не призначені для дослідників і організаторів відпочинку, але можуть містити корисну для них інформацію. Це різноманітні економіко- і фізико-географічні карти, з допомогою яких можна отримати уявлення про зв'язки рекреаційного використання території з нерекреаційним.

В рекреаційному картуванні потрібно ставити наголос не стільки на вивченні елементів ТРС, як на виявленні зв'язків між ними. Оскільки різноманітність аспектів зв'язків ускладнює класифікацію карт, виникла необхідність формування уявлення про сюжет карти, через який стає можливим розкрити її головний зміст. Сюжет – це сукупність характеристик, які відображають взаємовідносини об'єктів. Якщо один об'єкт представлений по відношенню до інших об'єктів і подій, то тут маємо справу з декількома сюжетами. Оскільки одна карта може містити відразу кілька

сюжетів, тобто відображати декілька зв'язків, виникла необхідність виділення і аналізу кожного сюжету.

Комфортність ТРС звичайно представляється характеристикою окремих рекреаційних об'єктів, наприклад, класом готелів, кількістю обслуговуючого персоналу. До цього ж сюжету можна долучити комфортність природних умов і кількість теплих днів у році, річну кількість опадів, коливання температури тощо.

Ємність ТРС може розглядатися в двох аспектах: ємність закладів і ємність території. Карти першого типу досить поширені і ця властивість ТРС, як правило, відображається кількістю спальних місць.

Для відображення динамічності ТРС необхідна наявність спостережень, які б характеризували ТРС, її ємність і структуру у часовому розрізі. Цікавим є відображення добової, тижневої, річної і багаторічної динаміки рекреантів. Для деяких районів актуальне відображення і сезонних змін. На картах вона може бути представлена непрямыми показниками, наприклад, різницею товарообігу між зимою і літом.

Надійність ТРС – властивість, яка визначає безвідмовність її функціонування. Вона проявляється в стабільній діяльності окремих підсистем, незалежно від зовнішніх впливів або у зв'язку з ними і може виражатися такими, наприклад, показниками, як різниця в чисельності рекреантів в залежності від стану погоди.

Ефективність ТРС представлена найчастіше у вигляді доходів від туризму. Цей сюжет може мати також відображення у соціальному і медико-біологічному аспектах.

З точки зору впливу рекреантів на стан природного комплексу виділяють так звану стійкість природного комплексу, тобто здатність протистояти до різних навантажень до певної межі, після якої починається його незворотне руйнування. В рекреаційних дослідженнях інтерес до стійкості природного комплексу пов'язаний з необхідністю розробки природоохоронних заходів і нормування навантаження [4].

Прогнозування розвитку і функціонування ТРС з допомогою математичних та інтелектуальних методів є ще одним з перспективних напрямків наукових досліджень. Для підприємств туристичної галузі одним з важливих факторів є їх розташування. Чим ближче туристично-рекреаційний комплекс до об'єкта, який цікавить туриста (пляж, історико-культурна пам'ятка, гірськолижна траса та ін.) і чим більше таких об'єктів в зоні досяжності туриста, тим оптимальніше він розташований. А отже, має достатню кількість клієнтів. Тому для інвесторів важливо вміти визначати місця, перспективні для розташування і розвитку різноманітних туристичних підприємств.

Рекреаційна атрактивність території відображає наскільки перспективною є територія для розвитку

певного туристичного бізнесу на її теренах. Чим ближче значення цього показника до 1, тим більше шансів у інвестора заробити на рекреаційних ресурсах у цій зоні. Фактично, метою обчислення агрегованого показника привабливості території для туристів є класифікація територій на дуже перспективні для розвитку туризму, нормальні та нецікаві для відпочинку, тощо.

Серед класичних методів моделювання задачі ранжування об'єктів ефективно вирішує *метод аналізу ієрархій*.

Я.І. Виклюк та О.І. Артеменко описали метод створення картографічної моделі регіону на основі агрегованого показника привабливості території для туристів та відпочиваючих, обчисленого з використанням методу аналізу ієрархій. Отримані в результаті комп'ютерного експерименту карти співставляються з аналогічними картами, що створюються з допомогою нечіткого алгоритму. Це дозволяє оцінити переваги та недоліки застосування обох методів для розв'язання даної задачі.

Рекреаційна привабливість території визначається видами відпочинку та рекреації, які можна організувати та здійснювати на даній території. Відпочинок та рекреація, в свою чергу, залежать від кліматичних, географічних, історико-культурних умов та діяльності людини. Агрегований показник туристичної привабливості території складається з кількох окремих показників привабливості, що базуються на певних видах відпочинку. Для територій Чернівецької області актуальні види відпочинку та рекреації можна об'єднати в чотири групи: відпочинок в літній період на воді; зимовий відпочинок; відпочинок на природі весною-восени; екскурсії та огляд історико-культурних пам'яток [1].

Вагоме місце у дослідженні ТРС займає *просторовий аналіз*. Просторовий аналіз в географії тісно пов'язаний з вивченням відповідних структур і застосуванням сукупності аналітичних методів. При цьому мається на увазі, що поняття «територія» відрізняється від поняття «простір» своєю двомірністю, прив'язаністю до координатної мережі – це географічний об'єкт особливого роду, який характеризується площинною впорядкованістю об'єктів, їх щільністю, дисперсією та іншими властивостями, тоді як простір об'ємний і в земних умовах сферично. Виступаючи власне ресурсом і носієм ресурсів, територія і простір мають соціально-економічну складову, територія об'єднуючи дві головні сфери життєдіяльності людей – виробничу і побутову. Їх взаємодія історично розвивається і зміни в одній приводять до змін в іншій.

Просторовий аналіз опирається на комплексні методи дослідження. Виявлення зв'язків і аналіз територіальної структури неможливі без критичного аналізу раніше сформованої теоретичної бази. Методологія, що синтезує підходи, принципи і методи визначають підхід дослідження для

виявлення просторової організації ТРС. Просторовий підхід враховує особливості розміщення населення, об'єктів інфраструктури, транспорту, продуктивних сил в просторовій організації регіонального розвитку ТРС. Його використання для виявлення просторової диференціації одночасно з типологією дозволяє встановлювати закономірності функціонування, характер розміщення і перспективи розвитку туристсько-рекреаційних районів.

До традиційних методів відносять: порівняльно-географічний, описовий і картографічний, які відображають територіальну структуру і процеси. Прикладний характер досліджень вимагає опори на сукупність методів, ефективність яких визначається умілим підбором як традиційних, так і нових, зважаючи на регіональну специфіку.

Просторова організація ТРС узгоджується з секторно-концентричною будовою соціально-економічних систем, з природною диференціацією, з ландшафтною контрастністю. Крім того властивістю будь-якої системи і, зокрема ТРС, є ієрархічність. Проте, найскладніше – адекватніше відображення, побудова, визначення елементарного складу (об'єктів) з їх топологічною прив'язкою і зв'язків між ними.

В сучасних умовах соціально-економічного розвитку України існування ТРС можливо лише у межах регіонів. Тому виникає необхідність модернізації структури ТРС, запропонованої раніше В.С. Преображенським, шляхом виявлення територіально-функціональних меж для кожного ієрархічного елемента ТРС.

Два моменти змушують звертатися до моделі просторового розвитку рекреації. По-перше, мережу центрів формує простір, який тісно пов'язаний з певними місцями, оскільки зв'язав ці місця за характером інтенсивності їх взаємодії. Так, регіональна мережа рекреаційних центрів

формується на базі двох основних чинників: географічно розподіленою неоднорідності – природно-рекреаційного потенціалу та локальних неоднорідностей – соціо-історико-культурних центрів. По-друге, мережевий характер взаємодії важливий не лише для виявлення економічних, але також «політичних, культурних, соціальних» і інших взаємозв'язків. Науковці вважають таку модель дієвою, показуючи, що вузли – це, власне, «центри», а зв'язки – є не що інше як соціальні відносини.

Безумовно, розвиток регіональної ТРС має комплексний характер, який включає процеси пропорційної спрямованості між господарськими і соціальними елементами, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів і повнішого задоволення соціальних потреб населення. Основними генераторами і приймачами туристських потоків виступають соціально-економічні розвинені центри з високою кількістю об'єктів інфраструктури. Периферійні райони, як правило, відрізняються складною транспортною доступністю і практично відсутністю комфортних засобів розміщення [5].

Висновок. Застосовуючи класичні та сучасні методи вивчення ТРС практикується напрямок досліджень на пошук моделі ТРС, яка б найкраще відображала системний характер явища і дозволила б отримати нову інформацію. ТРС забезпечує функціональний взаємозв'язок, взаємодію та координацію підсистем, блоків та елементів рекреаційного господарства з метою надання послуг відпочинку. Така складно організована „ідеальна” модель служить базою для створення ефективних рекреаційних комплексів, які завдяки організації скоординованої і раціональної функціональної взаємодії всіх складових сформують дієву форму організації регіональної рекреаційної діяльності.

Література:

1. *Виклюк Я.І.* Порівняльний аналіз методів fuzzy logic та аналізу ієрархій в задачах визначення привабливості території / *Я.І. Виклюк, О.І. Артеменко* // Вестник національного технічного університету „ХПИ”. – № 21.– 2010 г. – С. 18-30.
2. *Мажар Л. Ю.* Территориальные туристско-рекреационные системы: геосистемный подход к формированию и развитию: диссертация ... доктора географических наук: 25.00.24 / *Мажар Лариса Юрьевна.* – Санкт-Петербург, 2009. – 379 с.
3. *Топчієв О.Г.* Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. / *О.Г. Топчієв* – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
4. *Фоменко Н. В.* Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник. / *Н. В. Фоменко.* – К: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
5. *Шабалина С.А.* Пространственный анализ туристско-рекреационной сферы / *С.А. Шабалина, Е.В. Краснов* // Региональные исследования. – №6 (26).– 2009. – С. 3-9
6. *Школа І. М.* Розвиток міжнародного туризму в Україні / *І. М. Школа, В. С. Григорків, В. Ф. Кифяк.* – Чернівці: Рута, 1997 – 346 с.
7. *Шулик В. В.* Про рекреаційне районування території України / *В.В. Шулик* // Коммунальное хозяйство городов. – № 76. – С. 431-442.
8. *Щербина О.* Моделирование сложных рекреационных систем на основе обобщенной алгебраической системы GAMS (на примере Крыма) / *О. Щербина* // Вычислительная математика и математическое моделирование: межд. конф. молодых ученых по математическому моделированию и информационным технологиям., 29-31 октября 2002 г. – Академгородок, 2002. – С.55-56.

Резюме:

Н.С. Андрусак. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИЗУЧЕНИЮ ТЕРРИТОРИАЛЬНО РЕКРЕАЦИОННЫХ

СИСТЕМ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.

Предложены методические подходы к изучению территориально рекреационных систем. Раскрыто содержание основных классических и инновационных методов исследования в рекреационной географии. Выделены алгоритмы построения информационной базы данных для моделирования форм организации рекреационной деятельности на региональном уровне.

Ключевые слова: рекреационная география, туристско-рекреационная система, методические подходы, моделирование, картографирование, базы данных.

Summary:

N. Andrusyak. THE METHODOICAL APPROACHES TO STUDY OF THE TERRITORIAL RECREATIONAL SYSTEMS: THEORETICAL ASPECT

The methodical approaches to study territory recreational systems is offered. Maintenance of basic classic and innovative methods of research is exposed in recreational geography. The algorithms of construction informative database are selected for the design of recreational activity organization forms at regional level.

Keywords: recreational geography, tourism, recreational system, methodical approaches, designs, mapping, databases.

Рецензент: проф. Кілінська К.Й.

Надійшла 12.02.2011р.

УДК 911.3

Іван РУДАКЕВИЧ

ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА ТЕРНОПОЛЯ ДО «ЄВРО-2012»

Розглянуті геопросторові аспекти розвитку туристичної інфраструктури м. Тернополя у контексті її підготовки до «Євро-2012». Охарактеризовані підходи до визначення інфраструктури туризму великого міста. Проаналізовані особливості розвитку головних компонентів туристичної інфраструктури м. Тернополя. Виділені перспективні напрямки її розвитку та підготовки до «Євро-2012».

Ключові слова: інфраструктура, транспортна система, туризм, туристична інфраструктура, чемпіонат.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний розвиток туризму неможливий без наявності відповідних для нього установ, споруд, обладнання й комунікацій. Їх сукупність утворює туристичну інфраструктуру, яка є визначальною для розвитку багатьох країн і регіонів. Від її наявності суттєво залежить функціонування туризму на різних територіях. Особливо актуальним розвиток туристичної інфраструктури є для України, де у 2012 р. відбудеться фінальна частина чемпіонату Європи з футболу («Євро-2012»). Це також опосередковано стосується м. Тернополя, де буде розташована одна із тренувальних баз «Євро-2012».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження актуальних проблем розвитку інфраструктури туризму та її компонентів здійснювалися багатьма вченими. Однак власне прикладних досліджень з цієї тематики є зовсім небагато. З них можна виокремити праці С. Кузика, М. Рутинського, Т. Сокол, С. Юрченко. Окремі компоненти туристичної інфраструктури досліджені у публікаціях С. Байлика, О. Бейдика, Ю. Волкова, В. Кифяка, О. Любіцевої, М. Мальської, Я. Мариняка, І. Пандяка, О. Стецюк, В. Цибуха й інших авторів. Серед відомих нам іноземних вчених цю проблематику розробляють І. Зорін, В. Квартальнов (Росія), В. Гаворецький (Польща). Щоправда проблеми розвитку туристичної інфраструктури у містах залишаються недостатньо дослідженими, особливо у контексті проведення

важливих міжнародних спортивних заходів.

Формулювання цілей статті. Метою цієї публікації є удосконалення поняття туристичної інфраструктури міста, а також виділення її структури. Важливим завданням дослідження також є аналіз компонентів інфраструктури туризму м. Тернополя, особливо у контексті її підготовки до «Євро-2012».

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інфраструктура» широко використовується з 1950-их років в економічній літературі. Тоді у ньому розуміли сукупність галузей і видів діяльності, що обслуговують виробничу та невиробничу сфери економіки. Конкретний зміст поняття інфраструктури як і в ті роки, так і сьогодні залишається спірним і чітко невизначеним. Одним із перших дослідників, який застосував цей термін у своїх працях, був американський вчений П. Розенштейн-Родан. Він вважав інфраструктуру комплексом умов, які забезпечували сприятливий розвиток підприємництва в основних галузях економіки та задовольняли потреби населення. Вчений поділяв її на два види: господарську (або виробничу) і соціальну [2, с. 67]. На цьому застарілому принципі поділу інфраструктури базувалася вся советська економічна наука, а також продовжують його дотримуватися багато сучасних українських вчених.

Інший американський вчений Т. Гедткамп в інфраструктурі вбачає низку товарів і послуг, які надаються державою чи безплатно з використанням